

достойнитѣ измежду българитѣ трѣбва да бждатѣ издигнати и въ светителски санъ, и 4. че паричнитѣ сборове отъ частни лица и цѣли общини трѣбва да бждатѣ по възможность облежени и по никой начинъ да не бждатѣ насила събирани“,¹⁾ все пакъ горепредаденитѣ мисли на Александра II ясно свидетелствуватъ, че главната грижа на императора била да не се даде възможность на католишката и други пропаганди между българитѣ да произведатъ разколъ въ източната църква и да се запази нейното единство. Но въ сѣщото време въ тия мисли не по-малко ясно проглежда и това, че императорътъ билъ добре осведоменъ, както се изтъкна, за дѣлата на цариградската църква и за отношенията на гръцкото духовенство изобщо къмъ българитѣ отъ рапортитѣ, както на руския посланикъ въ Цариградъ, тъй и на рускитѣ консули по разни градове въ България, и поради това въпрѣки това, че официалната руска църква държала, както видѣхме, страната на патриаршията, той хвърля всичката вина за гръцко-българската разпря върху гръцкото духовенство и изобщо върху гръцитѣ.

Доколко Александъръ II билъ убеденъ въ правотата на българитѣ въ църковната борба, показва и това обстоятелство, че дори и следъ смѣлата постѣпка на цариградскитѣ българи на Великденъ на 3 мартъ 1860 година, когато руската църква въ лицето на своя оберъ-прокурора на руския св. Синодъ, графъ Александъръ Петровичъ Толстой (1856—62), била готова официално да застане на гледището на цариградската патриаршия, императорътъ не само не измѣнилъ мнението си по българския църковенъ въпросъ, но още повече изстѣпва като защитникъ на българитѣ и тѣхното дѣло. Това най-ясно се види отъ неговитѣ собствено-рѣчни бележки върху записката на оберъ-прокурора графъ А. П. Толстой подъ надсловъ „О послѣднихъ свѣдѣніяхъ изъ Константинополя“ отъ 30 априлъ 1860 година²⁾. Съдържанието на тая записка право говори, че цѣльта на оберъ-прокурора била да представн въ нея, доколкото е възможно, въ по-страшни черти както новата фаза въ развитието на българския въпросъ презъ 1859 г. и първитѣ три месеца на 1860 год., тъй и предполагаемитѣ сѣдѣбносни сѣтнини отъ нея за източната църква изобщо и въ частностъ за руската, въ случай че се удовлетворятъ българскитѣ искания, и чрезъ това да въздействува върху императора да усъ-

¹⁾ И пакъ тамъ, стр. 42—44.

²⁾ Тая записка заедно съ бележитѣ на императора ние издадохме въ Юбилейния Сборникъ въ честъ на Н. В. Преосвященство митрополитъ Симеона, София 1922, стр. 238—254.